

BRĪVPIEEJAS INFORMĀCIJA AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS PĀRMAIŅU LAIKĀ

Ilga Rampāne,

LU Bibliotēkas sistēmbibliotekāre

Sandra Ranka,

LU Bibliotēkas Informācijas un bibliogrāfijas
nodaļas galvenā bibliotekāre

Sabiedrība – izglītība – zinātne

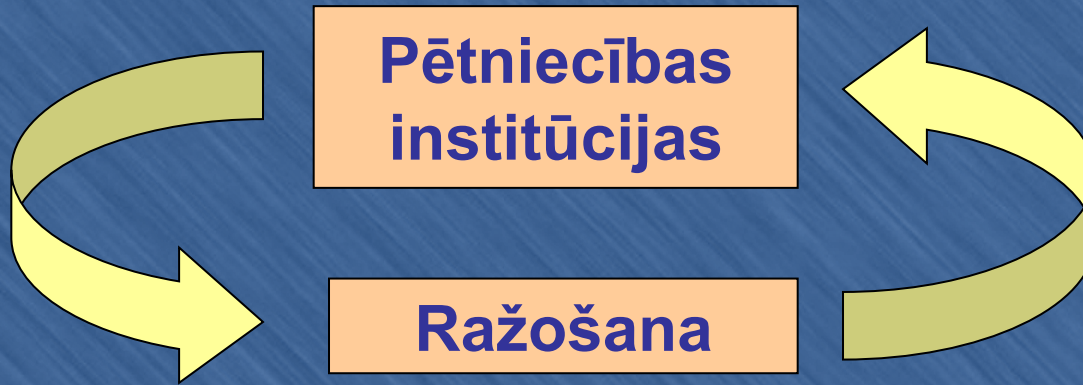
- Augstākās izglītības, zinātnes un pētniecības attīstība = valsts un sabiedrības attīstība un ilgtspēja.
- Latvijas valsts izaugsmes un sabiedrības attīstības pamatā – izglītots cilvēks.

Zināšanu sabiedrības veidošana

- Lai to nodrošinātu, ir nepieciešama kvalitatīva izglītības sistēma, kas spēj sniegt zināšanas.
- Viena no izglītības sistēmas sastāvdaļām – augstākās izglītības iestādes – universitātes
- Universitātes uzdevumi mūsdienās
 - saistība ar praksi, tautsaimniecību un sabiedrības interesēm;
 - uzņēmēju iesaiste un konkurētspēja globālā līmenī;
 - saikne starp zinātni, pētniecību, industriju, sabiedrību un izglītību.

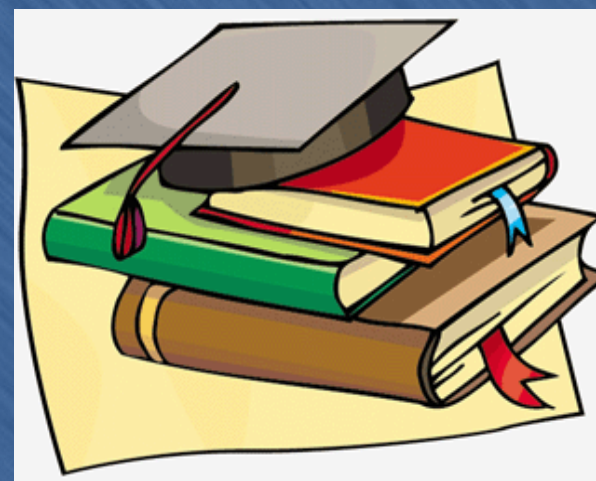
Pētniecība

- Zināšanu aprīte
 - Zināšanu uzkrāšana
 - Jaunu zināšanu radīšana
 - Zināšanu izplatīšana ➔ zināšanu izmantojamība
- Saistība ar praksi – rezultātu ieviešana uzņēmējdarbībā un veselības aprūpes sistēmā.

Mūžizglītība

- Izglītošanās visas dzīves garumā
 - Profesionālo zināšanu atjaunošana
 - Kvalifikācijas celšana
 - Profesijas maiņa

Izglītības attīstība un informācija

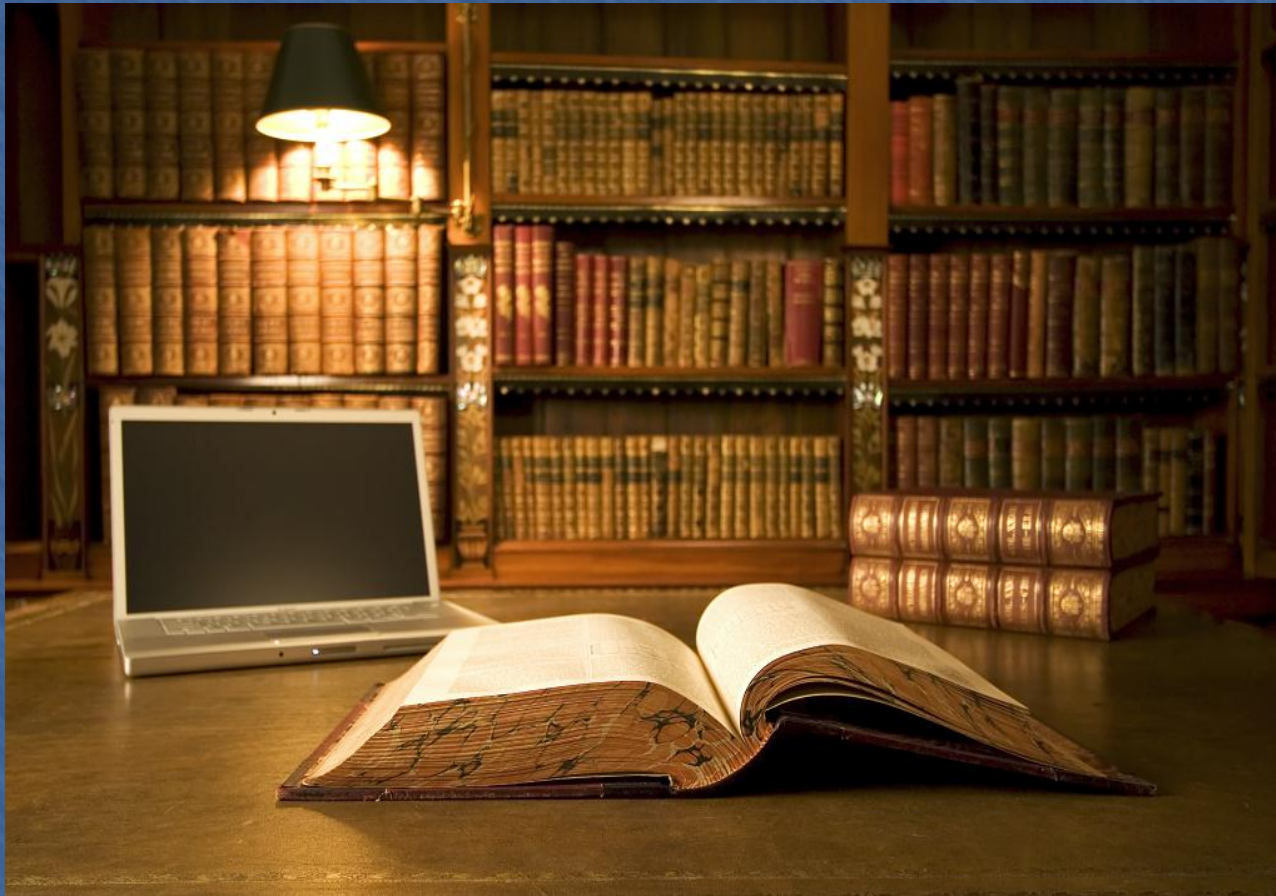
- Informācijas pieejamība ➔ augstākās izglītības un zinātnes attīstība
 - Izglītības un mūžizglītības norisi (attīstību) nodrošina pastāvīga, brīva pieeja informācijas resursiem (bibliotēkas, globālais tīmeklis).

Zināšanas un informācija

- Mūsdienu pētniecības process un zinātniskā informācija
 - Zināšanu ieguve un apmaiņa
 - Komunikācijas nozīme pētniecībā
 - Informācijas izplatīšanas iespēju paplašināšanās

Kur atrast informāciju?

Mūsdienās zinātniskā informācija arvien vairāk ir pieejama digitālā veidā

Elektroniskā zinātniskā informācija

- IT attīstības ietekme informācijas publicēšanā un piekļuvē
 - Pētniecības rezultātus iespējams maksimāli ātri publicēt, zemākas publicēšanās izmaksas;
 - iespējas izplatīt ne tikai zinātniskus rakstus, bet arī datus, audiovizuālu informāciju;
 - Plašas komunikācijas un pētniecības darba novērtēšanas iespējas;
 - Plašas piekļuves iespējas, 24/7

Bet

Piekļuves ierobežojumi informācijai

- Izdevēju monopols
- Iespiesto un elektronisko žurnālu, datubāzu abonēšanas cenu pieaugums
- Budžeta samazinājums bibliotēkām u.c.

Katru gadu tiek izdoti aptuveni **25 000** recenzētu žurnālu, tajos tiek publicēti aptuveni **2,5 miljoni** rakstu, tikai **8-15%** brīvi pieejami tiešsaitē

(Harnad, S. Mandates and metrics: how open repositories enable universities to manage, measure and maximise their research assets, 2007)

Ko darīt?

Open Access

- Open Access ir kustība jeb iniciatīva, kuras mērķis ir veicināt un atbalstīt bezmaksas brīvpieejju elektroniskajiem resursiem izglītības un akadēmiskajā vidē.
- Mērķis – nodrošināt tūlītēju un bezmaksas piekļuvi un izplatību zinātniskām publikācijām un datiem internetā
- Open Access palielina pētniecības izmantošanu, ietekmi un attīstību.

Open Access piekļuve

- bezmaksas,
- brīva,
- tūlītēja,
- pastāvīga,
- nemainīga tiešsaistes piekļuve pilnteksta zinātniskai informācijai, kas ļauj lietotājiem to
 - lasīt, lejuplādēt, kopēt, izplatīt, drukāt, meklēt un citēt, indeksēt, pārraidīt kā datus vai izmantot jebkurā citā legālā veidā bez finansiāliem, tiesiskiem vai tehniskiem ierobežojumiem.
- *Izmantojot zinātnisko informāciju, lietotājiem ir jā saglabā darba veselums, attiecīgi norādot citētā darba autoru.*

Open Access veidi

- **Open Access brīvpieejas žurnāli (gold Open Access)**
 - autori vai autortiesību īpašnieki piešķir visiem lietotājiem brīvas, visā tīmeklī izplatītas piekļuves tiesības un licenci rakstu kopēt, izmantot, izplatīt, veidot un izplatīt atvasinātus darbus jebkurā digitālā vidē, jebkuriem mērķiem, ievērojot autortiesības, kā arī tiesības izdrukāt neliela skaita kopijas personīgai lietošanai.
- **Open Access arhīvi vai repozitāriji (green Open Access)**
 - darba elektroniskā versija tiek **deponēta** (tādējādi – publicēta) tiešsaistes repozitārijā, kuru uztur/veido akadēmiska institūcija/apvienība u.c. institūcija;
 - u.c. iespējas – personīgās mājaslapas, diskusiju forumi, blogi utt.

Open Access brīvpieejas žurnāli

<http://www.doaj.org/>

English

Free, full text, quality controlled scientific and scholarly journals, covering all subjects and many languages

Search

Browse

Suggest a journal

About

Support DOAJ!

Statistics

Contact

 Journals added last 7 days

 Journals added last 30 days

Open Access info

For publishers

Journals from Latvia

2 journals from **Latvia** - Total number in **2012**

[Latvian Journal of Physics and Technical Sciences](#)

ISSN: 08688257

Subject: [General and Civil Engineering](#)

Publisher: Versita

Language: English

Keywords: energy and power, energy engineering, energy policy and economics, physics

Start year: 2008

Publication fee: No --- [Further Information](#)

Added to DOAJ: 2008-12-12 16:01:36

[Proceedings of the Latvian Academy of Sciences. Section B : Natural, Exact and Applied Sciences](#)

ISSN: 1407009X

Subject: [Biology](#) --- [Mathematics](#)

Publisher: Versita

Language: English

Keywords: environmental science, mathematics, biology, geology, medicine

Start year: 2008

Publication fee: No --- [Further Information](#)

Added to DOAJ: 2008-12-18 10:54:04

2 journals from **Latvia** - Total number in **2012**

Open Access ietekme sabiedrībā un zinātnē

- **Plašāka piekļuve zināšanām** - brīva zinātniskās informācijas pieejamība un izmantošana, lai iegūtu zināšanas turpmākas pētniecības veikšanai.
- **Pētniecības procesa un jaunu zināšanu radīšanas paātrināšana**
 - mazā un vidējā biznesa pārstāvji iegūst iespēju paātrināt biznesa attīstību un inovāciju ieviešanu;
 - veicina augstākās izglītības attīstību;
 - novērš pētījumu dublēšanos;
 - pētniecības rezultātu redzamība tiešsaistē palielina to citējamību, ietekmi, reputāciju;
 - samazina zinātniskās komunikācijas, zināšanu menedžmenta un publicēšanas sistēmas izmaksas;
 - veicina starpdisciplinārus pētījumus.

Open Access projekti

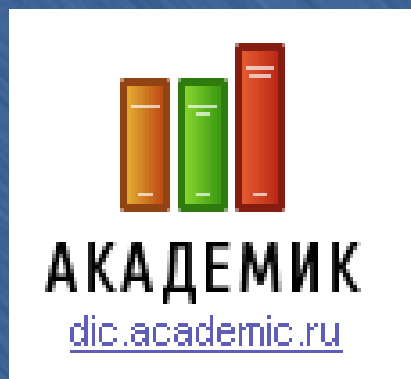
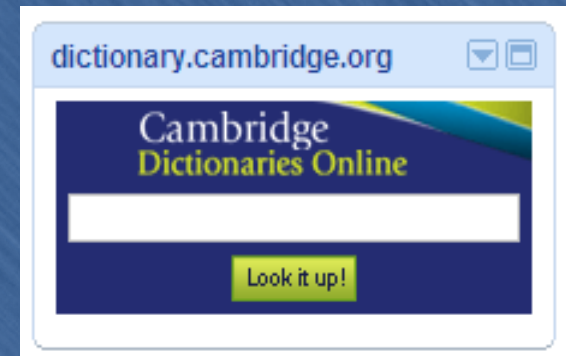
- Starptautiskā organizācija **eIFL.net** (*Electronic Information for Libraries*)
 - Programma **eIFL-OA**
- EK 7. ietvara programmas projekts OpenAIRE, kura galvenais uzdevums ir atbalstīt un veicināt brīvpieejas (Open Access) piekļuvi zinātniskajiem informācijas resursiem Eiropas akadēmiskajā un zinātniskajā vidē
 - palīdzība pētniekiem izpildīt 7. ietvara programmas un Eiropas Pētniecības padomes finansēto projektu prasības;
 - pētniecības rezultātu elektronisko versiju brīvpieejas nodrošināšana institucionālajā vai nozaru repositārijā.

Open Access resursi

- Uzziņu datubāzes
- E-žurnālu datubāzes
- E-grāmatu datubāzes
- Institucionālie un nozaru repositāriji
- Dažādu e-resursu datubāzes
- Tīmekļa vietnes

Uzziņu datubāzes

– brīvpieejas daudznozaru vai atsevišķu nozaru enciklopēdijas, vārdnīcas un pilnu tekstu uzziņu datubāzes

E-žurnālu datubāzes

– brīvpieejas pilnu tekstu vai daļējas pieejas e-žurnālu datubāzes

E-grāmatu datubāzes

– dažādu nozaru brīvpieejas e-grāmatu pilnu tekstu datubāzes

bibliomania

Institucionālie un nozaru repositāriji

- brīvpieejas arhīvi, kuros elektroniskā formātā tiek deponēta, saglabāta un izplatīta zinātniskā informācija

OpenDOAR

The Directory of Open Access Repositories

RePEc

Cornell University
Library

arXiv.org

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

LU e-resursu repozitārijs

- Izveidots 2011.gadā.
- Mērķis - nodrošināt LU zinātnisko un intelektuālo sasniegumu apkopošanu, saglabāšanu un pieejamību.
- Saturs:
 - mācībspēku un pētnieku darbi digitālā formātā:
 - raksti (*preprinti, postprinti*), prezentācijas; konferenču/semināru ziņojumi un tēzes; promocijas darbi un kopsavilkumi; monogrāfijas vai to daļas; mācību-metodiskie materiāli; pētījumu un projektu pārskati.
 - struktūrvienību sagatavotie un izdotie dokumenti:
 - pārskati; rakstu krājumi; žurnāli.

Search DSpace

[Advanced Search](#)

[Home](#)

Browse

[Communities
& Collections](#)

[Issue Date](#)

[Author](#)

[Title](#)

[Subject](#)

Sign on to:

[Receive email
updates](#)

[My DSpace](#)
authorized users

[Edit Profile](#)

[Help](#)

[Par DSpace](#)

DSpace at University Of Latvia >

[Latviešu](#) [English](#) [Deutsch](#) [español](#)

Latvijas Universitātes e-resursu repozitārijs

Latvijas Universitātes e-resursu repozitārijs nodrošina LU zinātnisko sasniegumu apkopošanu, saglabāšanu un pieejamību. Repozitārijā ir apkopotas un publiski pieejamas Latvijas Universitātes mācībspēku un pētnieku publikācijas - raksti, promocijas darbi un to kopsavilkumi, konferenču materiāli, ziņojumi, pētījumu un projektu atskaites un citi elektroniskie dokumenti.

Search

Enter some text in the box below to search DSpace.

Communities in DSpace

Choose a community to browse its collections.

[Administratīvie un informatīvie dokumenti / University Administration](#) [6]

[Akadēmiskais apqāds / The University of Latvia Press](#) [0]

[Bibliotēkas / Libraries](#) [215]

[Botāniskais dārzs / Botanical Garden](#) [0]

[Departamenti / Administrative Units](#) [12]

[Disertācijas / Doctoral Thesis](#) [217]

[Fakultātes / Faculties](#) [193]

[Filiāles / Branches](#) [0]

[Institūti un aģentūras / Institutes and agencies](#) [25]

[Koledžas / College](#) [0]

[Universitātes konferenču materiāli / University conference papers](#) [4]

[Universitātes raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers](#) [27]

[Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs / Museum of History of Science and Technology](#) [0]

[Žurnāli un periodiskie izdevumi / Magazines](#) [12]

LNB repozitārijs “Academia”

- Daļa no Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas “Letonica”.
- Izveidots 2010.g.decembrī.
- Saturs:
 - LNB konferenču, semināru, sanāksmju materiāli
 - LNB publikācijas
 - Vēsturisko karšu kolekcija “Ceļi tuvi, ceļi tāli” (projekta “EuropeanaTravel” nodevums)
 - Valsts pētījumu programmas “Nacionālā identitāte” publikācijas.

<http://academia.lndb.lv/xmlui/>

Autorizēties

LATVIJAS NACIONĀLĀS DIGITĀLĀS BIBLIOTĒKAS
AKADĒMISKAIS REPOZITĀRIJS *ACADEMIA*

[ACADEMIA SĀKUMS](#) ↗ [ORGANIZĀCIJU SARAKSTS](#)

Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas Akadēmiskais repozitārijs Academia

Akadēmiskais repozitārijs "Academia" ir daļa no Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas "Letonica", un to veido un uztur Latvijas Nacionālā bibliotēka. Tajā brīvpieejā tiek publicēti akadēmiskie un profesionālie izdevumi, kurus veidojusi Latvijas Nacionālā bibliotēka un tās sadarbības partneri gan Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas "Letonica", gan citu projektu ietvaros, piemēram, valsts pētījumu programmā "Nacionālā identitāte". Līdzdalība akadēmiskā repozitārija "Academia" ir atvērta jebkurai Latvijas izglītības un zinātnes institūcijai. Lai uzzinātu vairāk par iespējām šeit glabāt un padarīt pieejamus jūsu darbus, lūdzu sazinieties ar LNB Digitālās bibliotēkas nodaļu (e-pasts: dibi@lndb.lv, tālr.: +371 67439944).

Academia iekļautās organizācijas

Izvēlieties organizāciju, lai pārlūkotu tās kolekcijas.

- Latvijas Nacionālā bibliotēka
- Latvijas Universitāte

Meklēt Academia

Ievadiet tekstu zemāk esošajā logā, lai meklētu Academia.

Aiziet

MEKLĒT ACADEMIA

Aiziet

Paplašinātā meklēšana

PĀRLŪKOT

- ❖ **Visā Academia**
 - ❖ Organizācijas un kolekcijas
 - ❖ Pēc izdošanas datuma
 - ❖ Autorus
 - ❖ Virsrakstus
 - ❖ Tematus

MANS KONTS

- ❖ Autorizēties
- ❖ Reģistrēties

RTU Publikāciju reģistrs

- Publiskā saskarne ieviesta 2010. gadā
- Brīvā pieejā
 - izdevuma «RTU Zinātniskie raksti» pilnie teksti;
 - promocijas darbu pilnais teksts, ja autors piekritis;
 - kopsavilkumi angļu un latviešu valodā.

<https://ortus.rtu.lv/science/>

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Publikācijas

[Sākums](#) [Izvērstā meklēšana](#) [Izdevums «RTU Zinātniskie raksti»](#) [Promocijas darbi](#)

Sākums

Lai atrastu interesējošo RTU zinātnieka publikāciju, izmantojiet zemāk redzamo meklētāju. Ievadiet meklēšanas frāzi un nospiediet pogu [Meklēt]. Zinātnisko publikāciju meklēšana notiek pēc atslēgas vārdiem, nosaukuma, autoriem, pētniecības nozares.

Ja Jums neizdodas atrast meklēto, lūdzu, [sazinieties ar mums](#).

Datubāzē atradīsiet zinātnisko monogrāfiju, mācību metodisko monogrāfiju, publikāciju zinātniskajos žurnālos, konferenču krājumos un promocijas darbu anotācijas.

Sadaļā Izdevums «RTU Zinātniskie raksti» lasāmi publikāciju pilni teksti.

Dažādu e-resursu datubāzes

– brīvpieejas datubāzes, kas satur e-resursus dažādās nozarēs - ekonomika, statistika, likumi, medicīna, izglītība u.c.

Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka
Periodika

[Sākums](#) [Diskusijas](#) [Par kolekciju](#) [Palīdzība](#)

Vēsturiskie laikraksti Tavā datorā

Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka kolekcijā "Periodika" piedāvā 40 laikrakstus un žurnālus no 1895. līdz 1957. gadam latviešu, vācu un krievu valodās — kopā vairāk nekā 45 000 numuru un 350 000 lappušu! Pirmo reizi plašam lietotāju lokam Nacionālā digitālā bibliotēka piedāvā iespēju meklēt visdažādāko faktoloģisko materiālu vēsturisko laikrakstu pilnos tekstos, kā arī pārlūkošanu lapu pa lapai pēc to nosaukumiem un datumiem lietotāja datora ekrānā. [Vairāk par kolekciju.](#)

Brīvpieejas publikāciju pieejamība

- Atklātās piekļuves standarti un protokoli nodrošina brīvpieejas resursu pieejamību un meklējamību globalajā tīmeklī
 - *Google, Google Scholar* u.c. meklētājprogrammās

Noderīgas saites

- [Confederation of Open Access Repositories \(COAR\)](#) – informācija par repozitārijiem visā pasaulē
- [Directory of Open Access Repositories \(OpenDOAR\)](#) - detalizēta informācija par Open Access repozitārijiem, nodrošina meklēšanas iespējas visos repozitārijos vienlaicīgi un katrā repozitārijā atsevišķi
- [SHERPA/ROMEIO](#) - piedāvā informāciju par izdevēju politiku un nostādnēm autortiesību jomā
- [Open Access Scholarly Information Sourcebook \(OASIS\)](#) - pieejama informācija dažādām interesentu grupām – pētniekiem, izdevējiem u.c. par Open Access
- [Digital Repository Research Infrastructure Vision for European Research \(DRIVER\)](#) - Eiropas zinātnisko repozitāriju tīkls, kas nodrošina vienotas meklēšanas iespējas un apkopo informāciju par Open Access repozitāriju attīstību. DRIVER palīdz izveidot un attīstīt repozitārijus Eiropas valstīs un sekmē Open Access politikas akceptēšanu un attīstību nacionālā līmenī, sniedz informāciju un rekomendācijas, ieteikumus par repozitāriju veidošanu.
- [Registry of Open Access Repository Material Archiving Policies \(ROARMAP\)](#) – apkopo informāciju par deponēšanas politiku repozitārijos
- Video par Open Access - [Open Access](#) ; [Open Access 101](#) ; [Open Access: The Final Frontier](#)

Paldies par uzmanību!